

MUZEJSKI VJESNIK 5

GLASILO MUZEJA

SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

**MUZEJSKI VJESNIK
GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE
HRVATSKE**

(Čakovec, Grabrovnica, Kalinovec, Koprivnica, Križevci, Trakošćan,
Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Marina Šimek (glavni i odgovorni urednik), Darko Sačić, Miroslav
Klemm, Dragutin Feletar, Marijan Špoljar, Branimir Šimek
(tehnički urednik)

Muzejski vjesnik izlazi povremeno, a najmanje jednom godišnje.
Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Časopis solidarno financi-
raju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

NAKLADNIK

Gradski muzej Varaždin

ZA NAKLADNIKA

Jasna Tomičić

TISAK

NIŠRO Varaždin, naklada 800 komada

BROJ 5 — VELJAČA 1982.

GOD. V.

Za sadržaj priloga odgovaraju autori

SADRŽAJ

MUZEJ I ŠKOLA

- Marijan Špoljar: Muzej i škola 3
— Antun Kozina: Etnografsko blago u osnovnim školama
krapinskog kraja i njegova zaštita 6

STRUČNI ČLANCI

- Zorko Marković: Nekoliko arheoloških bilježaka iz sjeverozapadne Hrvatske 11
— Zoran Homen: Novi kasnobrončanodobni lokalitet u Križevcima 18
— Marina Šimek: Nekoliko nalaza iz halštatske zemunice u Sigecu 25
— Josip Vidović: Arheološko istraživanje starijeg željeznog doba u Međimurju 34
— Željko Tomičić: Arheološka istraživanja antičke nekropole kod sela Trnovčaka u Međimurju 41
— Željko Tomičić: Rezultati arheoloških terenskih rekognosciranja Međimurja u 1981. godini (antika i srednji vijek) 48
— Tomislav Đurić: Stanje srednjovjekovnih gradina u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (II) 55
— Antun Kozina: Numizmatički nalaz iz ruševina Trikraljske kapele na Tkalcima — Krapina 61
— Ljubica Ramušćak: Ansambl ruralne arhitekture u Selnici 63
— Libuše Kašpar: Neki etnološki izvori iz dnevnika Ivana Kukuljevića 67
— Vladimir Kidišević: Konzervacija slika iz fundusa varaždinskog muzeja 71

LIČNOSTI

- Antica Bregović: Franjo Košćec — osnivač Entomološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin 77
— Marijan Špoljar: In memoriam Stjepan Kukec 80
— Zorko Marković: In memoriam Dr. Stojan Dimitrijević 81
— Tomislav Đurić: Umjesto »In memoriam« Dasenu Vrsaloviću 83
— Marina Šimek: Sjećanje — Dragutin Galina 85

VIJESTI

- Željko Tomičić: Novosti u antičkoj zbirci Arheološkog odjela Muzeja Međimurja Čakovec 89
- Damir Brzović — Branko Begović: Novootkriveni srednjovjekovni lokalitet kod Otrovanca 91
- Jasna Tomičić: Galerija slika Varaždin otvorena po treći put 93
- Miroslav Klemm: Izložba »Osam stoljeća Varaždina« u Gradskom muzeju Varaždin 96
- Franjo Horvatić: Zbirka NOB-a u Velikom Pogancu 97
- Dragutin Feletar: Informacija o nekim knjigama izdanim u Podravini 1981. 99
- Marijan Špoljar: U povodu savjetovanja »Suvremenost kao muzeološka tema za budućnost« 101
- Zorko Marković: Uz simpozij o Vojnoj krajini i njezinom sjedinjenju s građanskom Hrvatskom 102
- Libuše Kašpar: Savjetovanje etnologa u Ormožu 104
- Libuše Kašpar: XVII savjetovanje etnologa u Neumu 105

AKCIJE

- pripremili Miroslav Klemm i Marina Šimek 109

ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA ANTIČKE NEKROPOLE KOD SELA TRNOVČAKA U MEĐIMURJU

U razdoblju od 1979. do 1981. godine arheološki odjel Muzeja Međimurja — Čakovec poduzeo je zaštitna arheološka iskopavanja manje skupine antičkih grobnih humaka, tzv. tumula, uočenih znatno ranije južno od sela Trnovčaka u Gornjem Međimurju u zahvatu cestovne komunikacije što prolazi potočnom dolinom Gradišćaka¹⁾. Riječ je o petnaestak grobnih humaka raspoređenih s obje strane ceste koja sa sjevera iz pravca Martina na Muri vodi preko sela Brezovca, Vučkovca i Trnovčaka na jug prema selu Železna gora i još južnije prema antičkom lokalitetu ubiciranom kod sela Preseka (T. I/1 i 2).

Povoljna komunikativnost doline koju čini potok Gradišćak već je zarana uočena, tako da se u tom prostoru rekognosciranjem dokazalo prisustvo nalazišta starijeg željeznog doba (Ciganščak, Vučkovec i Gradišćak). U antičkom razdoblju ova je komunikacija doživjela punu afirmaciju, te se u skladu s tadašnjom praksom Rimljana valorizirala i pogodnost položaja na platou iznad riječnog prelaza preko Mure kod sela Martin na Muri. Ovdje je na značajnom strateškom mjestu nastalo veliko antičko naselje, koje se može poistovjetiti s municipijem *Halicanumom*²⁾. Ujedno su arheološkim rekognosciranjem kao i pokusnim sondiranjem potvrđena ranija hodološka istraživanja koja je provodio M. Fulir³⁾.

Lokalitet Trnovčak nije nepoznat arheološkoj znanosti. Naime, već u prošlom stoljeću naišlo se na ovom lokalitetu na pokretne arheološke nalaze, koji su danas pohranjeni u Magyar Némzeti Muzeum u Budimpešti omaškom kao materijal iz Štrigove.⁴⁾ Skupine tumula poznate su nam od ranije na osnovi podataka F. Gönczy, F. Ferk, A. Horvat, S. Pahič, J. Šašel i M. Fulir.⁵⁾ Tijekom 1979. godine poduzeta su na lokalitetu u Trnovčaku, obzirom na znatne građevinske radove u vezi rekonstrukcije ceste Brezovec — Železna gora, prva pokusna arheološka istraživanja zaštitnog karaktera⁶⁾. U 1980. godini nastavilo se s istraživanjem antičke nekropole u Trnovčaku. O tim istraživanjima postoje u nadležnom Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu terenski izvještaj.

Arheološkim kampanjama 1979. i 1980. godine istraženo je ukupno osam grobnih humaka, provedeno je kompletno terensko geodetsko snimanje nalazišta Trnovščak (T. 1/2) a ujedno je

izrađena temeljna fotografska i nacrtna dokumentacija. Cjelokupan pokretni arheološki inventar pohranjen je u antičkoj zbirci arheološkog odjela Muzeja Međimurja — Čakovec, gdje je u toku njegova znanstvena obrada⁷⁾.

U 1981. godini nastavilo se sa zaštitnim arheološkim istraživanjem naredna dva grobna humka, koja su na priloženom situacionom planu označena kao tumulus broj 14 i 15, a smješteni na oranici F. Golenka, Želzna gora broj 199 — kat. čestica 168, K. O. Želzna gora. Započelo se s istraživanjem grobnog humka broj 14 a nakon toga broj 15. Radi jasnijeg pregleda donosim na ovom mjestu vrlo sažeti opis tumula.

Grobni humak T-14 površinski je drastično snižen odnosno uništen uslijed ranijeg konstantnog oranja i prethodnog krčenja veće hrastove šume. Ovalnog je tlocrta s promjerom od 8 metara, odnosno u smjeru sjever-jug 8 metara a duž osi istok-zapad 11 metara. Uslijed poljodjelskih radova u potpunosti je poremećena njegova stratigrafija. Istraživanje se provodilo po sistemu kvadrata koji su označeni u smislu kazaljke na satu rimskim brojkama od I do IV. Prilikom postepenog istraživanja tumulusa otkriven je tlocrt grobne arhitekture odnosno objekta nalik dosta pravilnom pravokutniku koji se pružao u smjeru istok-zapad (T. II/1 i 2). Dulje stranice objekta — grobne komore iznosile su 3 do 3,5 m dužine a kraće u smjeru sjever-jug oko 2 m. U tlocrtu objekta na njegovoj zapadnoj strani uočava se dromos omeđen zidicama, koji sugerira ulaz u grobnu komoru sa njezine zapadne strane. Unutar tlocrta komore kao i izvan njega naišlo se na pokretne arheološke nalaze, odnosno grobne priloge, koji su na T.II/2 prikazani crnim točkama i arapskim brojevima od 1 do 7. Stranice grobne komore, odnosno grobne arhitekture bile su u nivou temelja širine od 0,50 m. Temelji objekta bili su ukopani u sloj pjeskovite ilovače a strukturu čine valutice promjera 2 do 3 cm, na koje su položene veće valutice i kamen lomljenac. Nisu uočeni nikakvi tragovi veziva. Grobna komora bila je naknadno zasuta zemljom i pijeskom.

Na T. III/1 prikazan je samo mali izbor pokretnih nalaza, koji su u funkciji grobnih priloga zatečenih unutar ili izvan tlocrta grobnog objekta. Riječ je o terra sigillata plitici, tripesu, urni, lončiću, tanjurima, zdjeli i jednom primjerku nobca. Premda su nalazi u fazi preparatorske obrade mogu se metodom tipološkog vrednovanja lučiti kao materijal od druge polovice 1. do prve polovice 2. stoljeća n. e.

Grobni humak (tumulus) broj T-15 također je površinski znatno oštećen, jer je u njegovoj jezgri bio korjen velikog hrasta.

U početku istraživanja je južna polovica tumulusa, koja je smještena na oranici F. Golenka, a u toku iskopavanja sonda je proširena i na sjenokošu Škrobar Marije, Vučkovec kbr. 28 — kat. č. broj 170, K. O. Železna gora. Tumulus broj 15 bio je u smjeru istok-zapad dužine 8 metara a u smjeru sjever-jug također 8 m. Visina grobnog humka iznosila je 0,45 m. U toku arheološkog istraživanja naišlo se na sljedeću stratigrafiju:

1. sloj humusa, odnosno izorane sterilne zemlje debljine 0,20 m.
2. sloj pjeskovite zemlje s ostatkom devastirane grobne arhitekture. Unutar grobne arhitekture naišlo se na veliki kamen dimenzija $0,85 \times 0,55 \times 0,15$ m, koji je očito bio dislociran ali je mogao služiti kao pokrovni kamen ili kao kamen za zatvaranje ulaza u grobnu komoru. Unutar devastirane arhitekture, koju je činilo lomljeno kamenje i pločasti pješčenjak i lapor, naišlo se na ulomke grobnih priloga. Riječ je o velikim i manjim trbušastim loncima, tripesu, zdjelama i tanjurima. Grobni prilozi keramike nađeni su u sloju dosta kompaktnog gata u centru tlocrta grobne arhitekture (T. III/2).
3. sloj masne ilovače zelene boje, koji je istraživani do dubine od 0,90 m ali je u arheološkom smislu bio potpuno sterilan.

Grobni prilozi iz T-15, poput onih iz susjednog grobnog humka broj 14 mogu se pouzdano dotirati na prijelaz iz 1. u 2. stoljeće nove ere.

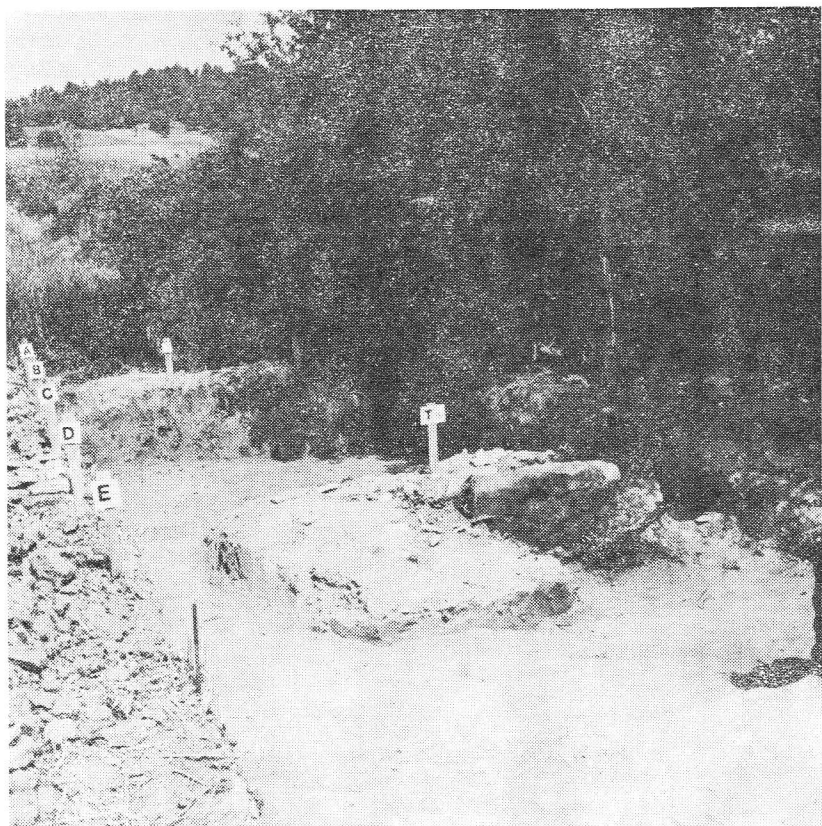
Na osnovi arheoloških istraživanja antičke nekropole kod sela Trnovčaka u brježnom dijelu Međimurja, moglo se tijekom kampanja 1979, 1980 i 1981 godine konstatirati postojanje manje skupine rimskih ranocarskih grobnih humaka noričko-panonskog obilježja. Preliminarna analiza pokretnih nalaza, uglavnom keramike, kao i samog ritusa ukopa (incineracija i pojava humaka), navodi na vremenski raspon od druge polovice 1. stoljeća nove ere do sredine 2. stoljeća nove ere. Skupina grobnih humaka kod Trnovčaka markira trasu ranije spomenute rimske ceste od Poetovio do Carnuntuma.

Generalno promatrano, rezultati istraživanja ranocarske nekropole grobnih humaka u Trnovčaku, nakon konačne znanstvene obrade pomoći će, uz valorizaciju novijih saznanja sa sličnih antičkih lokaliteta u sjeverozapadnoj Hrvatskoj potpunijem sagledavanju fenomena noričko-panonske kulture.

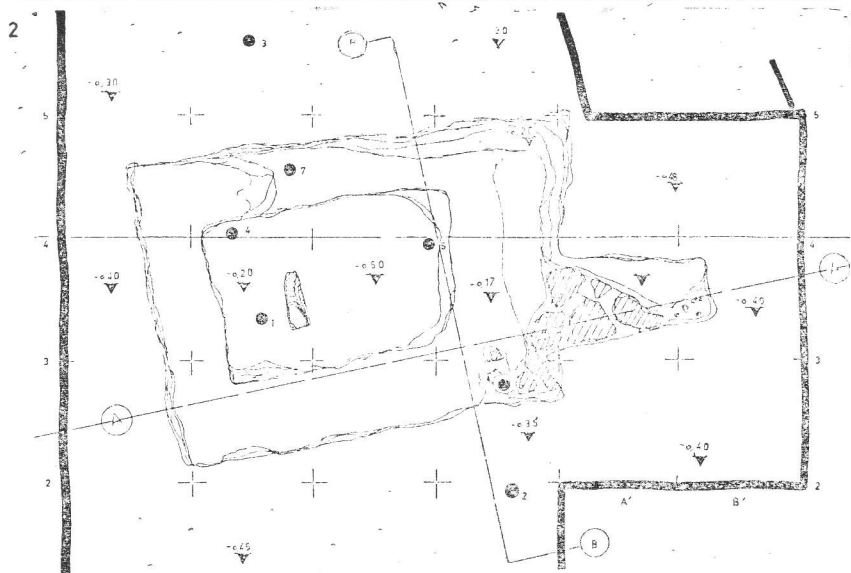
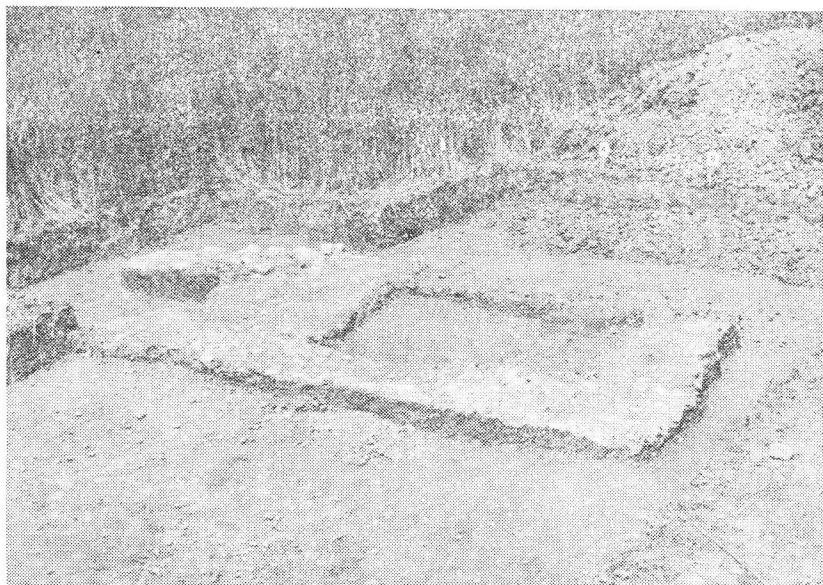
BILJEŠKE:

1. F. Gönczy, *Muraköz és népe*, Budapest 1895, str. 35.
2. Ž. Tomičić, *Zaštitna arheološka istraživanja u Martinu na Muri*, Muzejski vjesnik, broj 2, Koprivnica 1979, str. 40-43.

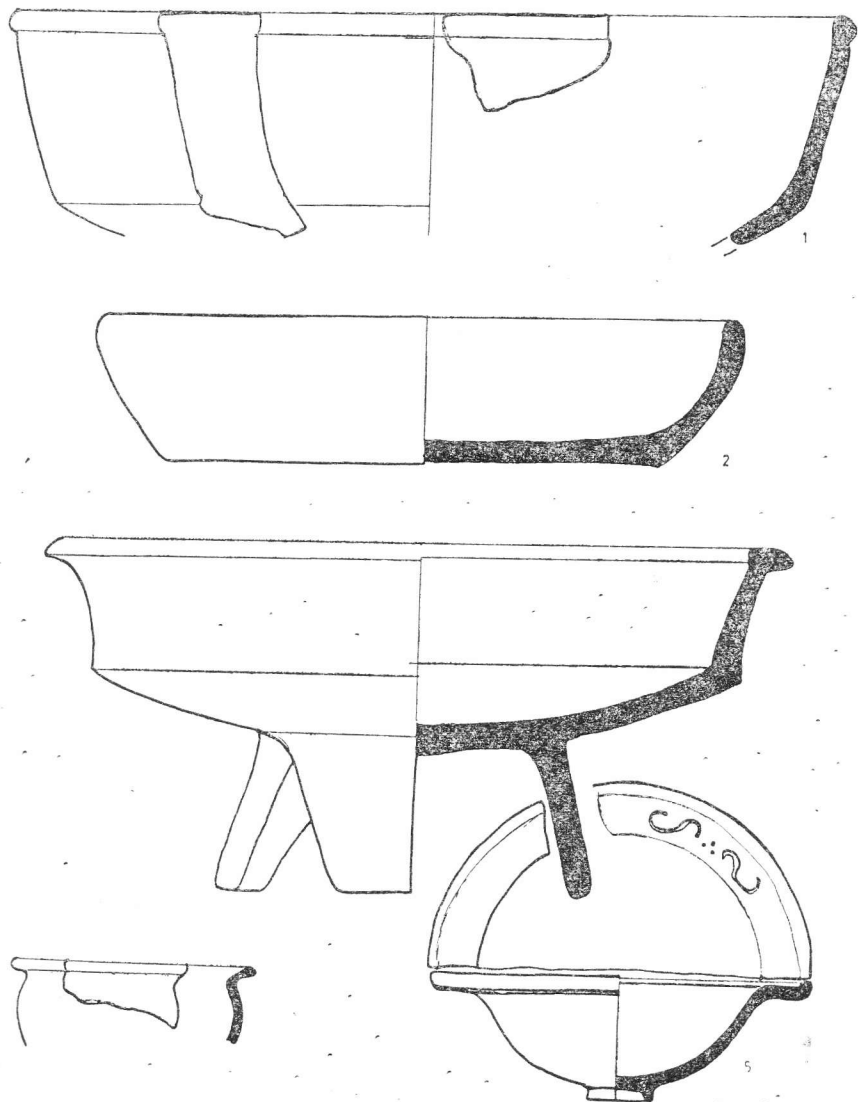
3. M. Fulir, Topografska istraživanja rimskih cesta na varaždinskom i međimurskom području (1960—1967), Razprave SAZU 24, Ljubljana, str. 365—429.
4. E. Bonis, Urnen mit Meisterzeichen aus einer Südwestpannonischen Töpferei, Folia Archaeologica XIV, Budapest 1962, str. 23—24, T. V-VI.
5. M. Fulir, navedeno djelo (vidi bilješku br. 3)
6. Ž. Tomičić, Izvještaj o istraživanjima antičke nekropole u Trnovčaku (1979—1981). Rukopis u Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture — Zagreb.
7. U toku dosadašnje tri arheološke kampanje od 1979—1981. godine istraženo je ukupno 10 grobnih humaka, koji su na priloženom situacionom planu (T. I/2) označeni arapskim brojevima: 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 12, 14 i 15.

Sl. 1: Pogled s istoka na grobni humak T-15 u fazi istraživanja

T. II/1 — Pogled s juga na grobnu arhitekturu unutar tlocrta T-14
 T. II/2 — Tlocrt T-14 s grobnom komorom

T. III/1 — Pokretni prilozi iz T-14